

Kovácsok Vésén

Amikor idejöttek, minden Leposát Kovácsnak neveztek, még a földműveseket is. *„Kovács László gyorsbeszédű ember hírében állt. Amikor nevét kimondta, lehetetlen volt követni, csak „Kácslaci” hallatszott belőle, amit később könnyebb volt visszamondani Káslacinak. Így született a Leposák egyik mellékneve.”* Leposa Jenő lányától, Nagyné Leposa Gyöngyitől hallottam ezt a kis történetet.

A gyorsbeszédű kovács históriájában lehetett némi igazság. A Leposák egy része kovácsmesterként jött Vésére. Vend vidéken, ahonnan származnak, már évszázadokkal azelőtt is ismerték a „vasföldet”. A Domonkosfa határában található Vaslik (Vas-lik) gyenge vasércércéről kapta a nevét. Nevezték az ilyen földet vasföldnek, népiesen „vasszarnak” is. Az ebből nyert vasat használták fel a kovácsok.

Nem csak a Leposák közül kerültek ki kovácsok Vésén. A Kács nevet a kovácsból rövidítették. A szomszédos Böhönyén is találkozhatunk vele. Ismertem „Kács” Bözsi nénémet, aki egyszer azt mesélte, hogy kovácsszerszámok kerültek elő a kertjéből. Az anyakönyvekből azóta megtudtam, hogy azon a portán valamikor (~1790) Lébár János kovácsmester lakott, Bözsi néni a leszármazottja. Lébár János az első evangélikus templom építésekor (1786-1789) vasalta az ajtókat és az ablakokat, talán még Luther-rózsát is kovácsolt. A templomépítés számadásában megtaláljuk a rendes fizetség mellett a *„Kovácsnak borért”* bejegyzést is. Az anyakönyvekben gyakran beírták a név mögé a foglalkozást, legtöbbször a kovácsokét. Népszerű lehetett ez a szakma, a kitanult mesteremberek eljutottak más vidékre is. Kovács István gyermeke, András Belegen lett a helység kovácsa. Ott már a Leposa nevet használta. Még Vésén nősült, felesége Bertók Julianna. A Lébár kovácsokból Berénybe is jutott. *„Exportáltunk”* mestert Dédre is, ott a vései nagytekintélyű szűrszabó mester, Szmodics Mihály fia lett a falu kovácsa.

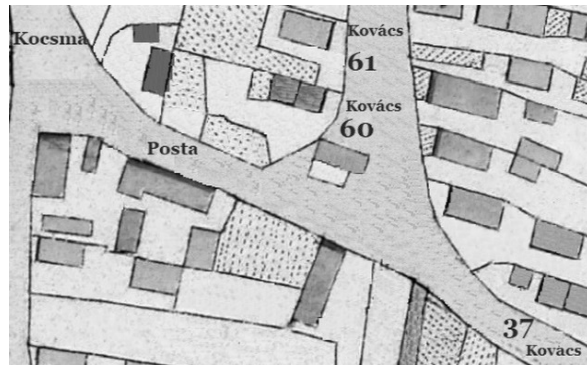
A kovácsszerszámokat, a műhelyre a pénzt elő kellett teremteni. A mesterség gyakran szállt apáról fiúra. Ha nem született fia a mesternek, akkor jól jött egy olyan vő, akinek tetszett ez a mesterség. Ha képzett mesterember a vőlegény, az egyenesen főnyeremény.

Hol helyezkedtek el a kovácsműhelyek? Mely családok adták a kovácsokat Lébár János után? 1735-ös összeírásban olvashatjuk Horváth Miklós neve után a kovács megjelölést, de akkor még nincs utalás a műhely helyére. Még 1752-ben is ő volt a falu kovácsa. A Leposák csak ezután következtek. Közülük a Kuzoli melléknevűek biztosan kovácsként jöttek ide. A mostani Rákóczi utca 6-os számú ház helyén laktak. A kovácsműhelyt a velük szemben lévő területen alakították ki. 200 év elteltével is dolgozott itt mester.

Mikortól volt szükség patkolásra? 1864 körül már igen, de 100 évvel korábban még nem sok lovat kellett patkolni, ekkor még ökrökkel szántottak, fuvaroztak. Az átállás nem ment könnyen, 1840-ben Petőfi Sándor még a négyökrös szekérről írt versében.

Ahol a köves út találkozik a mostani Rákóczi utcával, a régi térképeken egy patkoló szín alaprajzát láthatjuk. Úgy építették a kereszteződésbe, mintha ezzel akarták volna szétválasztani a kimenő és bejövő forgalmat. Így nem kellett bemenni az udvarba a lovakkal. Gyakorlatilag az útkereszteződésben elvégezhatték a patkolást.

Az Urbárium idejében már itt éltek a Leposa családok, de akkor még a Kovács vezetéknevét használták. Az egyik ágon elfogytak a fiúk, Leposa Erzsébet férjhez ment Ágh Ferenchez. Más-
képpen mondván Ferenc benősült a Leposa családba. A kovácsműhellyel szembeni lakásban lak-
tak. Folytatódott a kovácsmesterség ugyan-
abban a műhelyben (60), de most már
Ághnak hívták a kovácsot. Egyszer csak
kezdtek fogyni a fiúk az Ágh familiában is.
Benősült Csurgónagymartonból Ferenczi
Sándor az Ágh családba. Utána még a fia is
folytatta a mesterséget. Átvették a régi mű-
helyt (60), ami az országút melletti első tel-
ken helyezkedett el. Később az útkeresztező-
déstől keletre is nyitottak műhelyt (37). Ná-
luk egy kicsit korábban költözött Vésére Ku-
nics József. A Rákóczi utca nyugati felén a
második telken lett a műhelye, ahol még
1965-ben is láttuk kalapálni a Pusztakovácsiból idetelepült Androsics Istvánt. Az arcát persze
nem igazán láttuk, titkolta, mintha direkt bekormozta volna. Néha azért odaengedte a nagyobb
gyerekeket fűjtatni. A 19. században ez a porta viselte a 61-es számot.

*Az első kovácsműhelyek a
60,61 és 37 szám alatt voltak a faluban.*

Bertók (Kondor) Ferenc vehette át az ifjabb Ferenczi Sándortól a kovácsműhelyt, használta
is haláláig, 1958-ig. Nem volt itt mindig kovácsműhely. 1789-ben még Kuti nevű jobbágyok
laktak, akik földműveléssel foglalkoztak. Néhányan még emlékeznek arra, hogy a második vi-
lágháború idején a nagykocsmá mellett is volt egy műhely.

Bertók (Kondor) Ferenc vehette át az ifjabb Ferenczi Sándortól a kovácsműhelyt, használta
is haláláig, 1958-ig. Nem volt itt mindig kovácsműhely. 1789-ben még Kuti nevű jobbágyok
laktak, akik földműveléssel foglalkoztak. Néhányan még emlékeznek arra, hogy a második vi-
lágháború idején a nagykocsmá mellett is volt egy műhely.

Balázs Sándor

Legutoljára Balázs Sándor nyitott önálló műhelyt Vésén. Kéthelyen született, lakott Tátika-pusztán, kovácsként dolgo-
zott Paton is. 1954-ben költözött Vésére, a 250 éves Kincses
porta egy részét vásárolta meg. Az udvar hátuljában volt egy
gazdasági épület, ezt alakította át műhellyé. Ekkor még kovács-
ként dolgozott Kondor Ferenc is a kövesút mellett. Ha a két ko-
vács nem is dolgozott együtt, gyerekeik egymásra találtak. Ba-
lázs Sándor lánya, Irén Kondor Ferenc fiához, Tibihez ment
férjhez. A Kondor kovács hátrahagyott szerszámait az újonnan
létesített műhelyben hasznosították.

A Kaposvárótt élő 1926-ban született Horváth Ernőtől tud-
tam meg, hogy a második világháború után már nem volt szük-
ség önálló műhelyre sem, de kellett a kovácsmester az állami
gazdaságokban és a frissen megalakult termelőszövetkezetek-
ben is. Horváth Ernő 1942-ben kezdte az inaséveit. A háború és
a fogolytábor után tudta csak befejezni az iskoláit, hintólakatos
és kovács lett a szakmája. A vései majd a böhöneyei állami gazdaságban dolgozott, egy darabig
Jandrics Sándorral egy műhelyben. A két fiatal kovácsnak sok feladata adódott, többek között
ők végezték a 32 pár ló patkolását is.

Horváth János a Takács-kocsmá mellett lakott. A kovácsok egymás között „kolhoz kovács”-
nak nevezték, mert a tsz-ben is dolgozott.

A faluban kovácsmúzeumot alakítottak ki az 1990-es rendszerváltás után. Balázs Irén a fa-
lunak ajándékozta apja szerszámait és a díszes kovácsoltvas tárgyait. 2002-ben meghirdette a
település az Országos Kovácstalálkozót. 2019-ig évente megrendezték, bizakodva várjuk a kö-
vetkezőt.

Vésén lakó kovácsok listája

<i>a kovácmester neve</i>	<i>születés- halál</i>	<i>a házastárs neve</i>	<i>a mesterség be- jegyzésének dá- tuma</i>	<i>a műhely helye</i>
Horváth (Kovács) Miklós			1735, 1752	Vése
Leposa (Kovács) Ferenc		Kardos Erzsébet	1765	Vése
Debreczenyi Sámuel			1787	Déd
Lébár kovács			1786	Vése
Szmodics Ferenc	..-1835	Nagy Katalin	1807, 1825, 1835	Déd
Leposa András	1780-	Bertók Julianna	1805, 1836	Beleg
Lébár János	1781-	Kovács Julianna	1805, 1807	Vése
Lébár János özv.	1781-	Varga Erzsébet	1818, 1819, 1840	Vése
Kunics János		Hencz Julianna	1816, 1823, 1843	Vése
Gelencsér Ferenc			1818	Vése
Ágh István	1832-1892	Szabó Erzsébet	1856-1872, 1792	Vése
Kunics János		Tóth Ágnes	1858, 1855	Vése
Lébár János		Bertók Julianna	1871	Vése
Zarka József	1859-	Ágh Lidia	1872	Vése, Alsó-Segesd
Ferenczi Sándor	1860-1929	Ágh Ilona	1884, 1887, 1889	Vése
Gerencsér András		Milkovics Mária	1907, 1908, 1920	Vése
Ferenczi Sándor	1886-1945	Lébár Katalin	1913	Vése
Bertók Ferenc	1904-1958	Takács Mária	1932, 1950	Vése
Androsics István	1896-1973-	Horváth Teréz	1960	Pusztakovácsi, Vése
Balázs Sándor	1906-1990	Balázs Mária	1938, 1954-1966	Lenci, Pat, Vése
Horváth János	1924-	Ágh Margit		vései tsz, állami g.
Jandrics Sándor	1922-2007	Bertók Erzsébet		állami gazdaság
Horváth Ernő	1926-	Sipos Mária		állami gazdaság

Részlet Takács Andor Ősi famíliák című könyvéből.